

ሎሬት ፀጋዬ ገብረ መድህን

ኢትዮጵያ በኪነጥበባት ስራ ከፍ ብላ እድገትታይ ያደረጓት ብዙ ልጆች አሏት። ከነዚህ ጠባብ መካከል ጎልተው የሚወጡት ሎሬት ፀጋዬ ገ/መድህን ናቸው።

ታላቁ የብዕር ሰው ኢትዮጵያዊው ሸክሰፒር ፀጋዬ ገብረመድህን አምቦ ከተማ አካባቢ ቦዳ ተብላ በምትታወቅ ተራራማ ቦታ በ1928 ዓ.ም ተወለዱ። ጸጋዬ በአምቦ ማዕረግ ሕይወት ቀ.ኃ.ሥ. ትምህርት ቤት ከዚያም ጀነራል ዊንጌትና በአዲስ አበባ የንግድ ትምህርት ቤት በአገር ውስጥ ትምህርታቸውን ከትከታተሉ በኋላ በቼካን Blackstone በህግ ትምህርት ተመርቀው በ1952 እንደ ወጡ በእንደን ከተማ የቴአትር ትምህርት በRoyal Court Theatre በParis Comdey Fransez ተከታትለዋል። ከ1954 እስከ 1964 የብሔራዊ ቲያትርን በአርቲስቲክ ዳይሬክተርነት አገለግለዋል።

ሎሬቱ በቃላት አጠቃቀማቸው እጂግ የረቀቁ ናቸው።

ጸጋዬ “ባለቅኔ ሎሬት” (Poet Laureate) የተሰኘውን የጥበብ ማዕረግ ከተቀበሉ ጥቂት ሰዎች አንዱ ናቸው። ይህ ማዕረግ የተገኘው ከጥንታዊት ግሪክ (በኋላም ሮማውያን) ጥበቦችንና አሸናፊዎችን የማክበር፣ የመሾምና የመሸለም ልማድ እንደሆነ የታሪክ ማስረጃዎች ይጠቁማሉ። የወይራ የባለ ቅኔዎች የበላይ ጠባቂ የሆነው የአፖሎ ቅዱስ ዘፍ ነው ተብሎ በጥንታዊ ግሪካውያን ይታመንበት ስለነበር፣ በተሸላሚዎች አናት ላይ በወይራ ዘለላ የተገነገነ አክሊል ይደፋላቸው ነበር። በዘመናዊው የዓለም ታሪክ፣ “የባለ ቅኔ ሎሬት” ማዕረግ ሹመት ሆኖ በሥራ ላይ መዋል የጀመረው በ17ኛው ክፍለ ዘመን እንግሊዝ ውስጥ ሲሆን ማዕረጉም የሚሰጠው የላቀ ሥራ ላበረከተ ባለ ቅኔ ነበር። ለፀጋዬ ገብረ መድህን በ“ባለ ቅኔ ሎሬት ማዕረግ” መጠራት ምክንያት የሆነው በዓለም አቀፍ የባለ ቅኔ ሎሬቶች ሕብረት የአለም ባለቅኔዎች ጉባኤ ነው። ። የዓለም ባለ ቅኔዎች አሥራ አምስተኛ ጉባኤ፤ ፀጋዬ ገብረ መድህን በአገራቸው ቋንቋና በእንግሊዝኛም ጭምር ያበረከቷቸውን ግጥሞች፣ ቅኔዎች እና ሌሎች የጥበብ ሥራዎችን በመመርመር፣ ስራዎቻቸውም የሰው ልጅን እኩልነት፣ ነፃነት፣ ወንድማማችነትና ፍቅር አበክረው የገለጡ መሆናቸውን ተረድቶ ባለ ቅኔ ሎሬት የሚያገኘውንና የተከበረውን ባለ ወይራ ዘለላ የወርቅ አክሊል ሸልሟቸዋል። ይህን የባለቅኔ ሸልማት ያገኙ ጥቂት የአለማችን ሰዎች ናቸው። ሎሬት ጸጋዬ በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ የቴአትር ዲፓርትመንትን አቋቁመው ነበር። ሆኖም በ1960ዎቹ ደርግ አብዛኛውን የቴአትር ሥራዎቻቸውን ሲያግድ እሳቸውንም አስሯቸዋል። እሳቸው የሚታወቁት በጥበብ ስራቸው ብቻ ሳይሆን በጽኑ የሀገር ፍቅራቸውም ጭምር ነው። ሎሬት ጸጋዬ ኢትዮጵያን እጂግ የሚወዱና ታሪኳን ጠንቅቀው የሚያቁ ሰው ነበሩ። ብላቴን ጌታ ጸጋዬ አማርኛን ይራቁበት ነበር። በአማርኛ ቅኔ ይቀኙ ነበር፤ ግጥምና ወግን እንዲሁም ቲያትርን ያጣፍጡና ይከሸኑበት ነበር። እሳቸው በአሮምኛ ቋንቋም ይጠበቡ ነበር።

ከተለያዩ ግጥሞች በተጨማሪ ሎሬት ጸጋዬ ገብረመድህን ከ35 በላይ ተውኔቶችን ደርሰዋል ከነዚህም መካከል፡-

1. እሳት ወይ አበባ(ግጥምና ቅኔ)
2. የዳኒሲዩስ ዳኝነት(ተውኔት)
3. በልግ(ተውኔት)
4. የደም አዝመራ(ተውኔት)
5. እኔም እኮ ሰው ነኝ(ተውኔት)
6. የከርሞ ሰው(ተውኔት)
7. የእሾህ አክሊል(ተውኔት)
8. ከራር ሲከር(ተውኔት)
9. አስቀያሚ ልጃገረድ(ተውኔት)
10. እኝ ብዬ መጣሁ(ተውኔት)
11. ቴዎድሮስ(ተውኔት)
12. ምኒልክ(ተውኔት)
13. ጴጥሮስ ያፔን ሰአት(ተውኔት)
14. ዘርዳይ ደረስ(ተውኔት)
15. ጆሮ ገድፍ(ተውኔት)
16. ሀሁ በስድስት ወር(ተውኔት)
17. እናት ዓለም ጠኑ(ተውኔት)
18. መልእክተ ወዛደር(ተውኔት)
19. አቡጊዳ ቀይሶ(ተውኔት)
20. ጋሞ(ተውኔት)
21. ሀሁ ወይም ፕዩ(ተውኔት)
22. ቴራቲረኞች [የምፀት ኮሚዲ፥ አልታየም] (ተውኔት)
23. ዐፅም በየገጹ (ተውኔት)
24. ሰቆቃወ ደግሞ(ተውኔት)
25. ትንሣኤ ሰንደቅ ዓላማ(ተውኔት)

26. የመቅደላ ስንብት(ተውኔት)

27. ጥላሁን ግዛው(ተውኔት)

28. ዐፅምና ፈለጉ(ተውኔት) እና ሌሎችም ይገኙበታል።

ጸጋዬ በ1990 በጠና የጉበት በሽታ ታመው ለሕክምና ወደ ማንሃታን በሄዱበት ነበር ያረፉት። ፀጋዬ ከማረፋቸው አራት አመታት ቀደም ብሎ በዶ/ር ኄራን ሠረቀብርሃን አማካይነት በዋሽንግተን ዲሲ የፀጋዬ ግጥሞች በሲዲ ተቀርፀው ተመርቀዋል። የስንብት ዝግጅት ይሆን። ትንቢት አስቀድሞ ለነገር እንዲሉ። የማሳረጊያ ግጥሙም ይህንን ተስፋ ቢስነትን አመለካከት ይሆን?

የማይድን በሽታ ሳክም

የማይድግ ችግኝ ሳርም

የሰው ሕይወት ስከረክም

እኔ ለኔ ኖሬ አላውቅም

ነፍስ ይማር !!

ብላቴን ጌታ ሎሬት ፀጋዬ ገብረመድሕን እነሆ በሞት ከተለዩን ሃያዎቹ አመታት አለፉ።

ልዝግጅታችን መዝጊያና እሳቸውንም ማስታወሻ ይሆን ዘንድ ከስራዎቻቸው ውስጥ አንድ አጭር ግጥም እንካችሁ።

አብረን ዝም እንበል ይላል የግጥማቸው ርእስ።

ከሰው መንጋ እንገንጠል

ለአንድ አፍታ እንኳ እንገለል

በእፎይታ ጥላ እንጠለል

ዝም ብለን አብረን ዝም እንበል።

ምነው አዋሽ ማዶ፣ ቆቃ ሸለቆው ግርጌ ሸሽተን

የቆቃን ሰቆቃ ሰምተን

ሲቃውን ሲሰብቀው አይተን

ሰቀቀኑን ተወያይተን

የምሽት ጀምበር ቢውጠን

ውኃ እንደ ዱታ ሲተምም፣ በድን ሸለቆ ሲናገር

በሰማይ ፈረስ ተጭኖ ከአጽናፍ አጽናፍ ሲንደረደር

ሲያጉተምትም ሲያስገመግም ባይነ ህሊና ለመመስከር ሳንጨነቅ ሳንገደር

ለምንም ምንም ሳናዋይ ሳንናገር ሳንጋገር

ከዐይንሽ ከልብሽ ከልቤ አዋሽ ማዶ አብረን እንበረር

አዋሽ ማዶ አብረን እንውረድ

አጉል ነው ብለን ሳንፈርድ

ድንቅም ነው ሳንል ሳንወድ

ዝም ብለን አብረን ብንወርድ...

ከሰው መንጋ ተለይተን

ከጠረኑ ተነጥለን

ከጉምጉምታው ተገንጥለን፣ ከኳኳታው ብንከለል

ከላንቃው ከድምፁ ሸሽተን በእፎይታ ጥላ እንጠለል

በቆይታ በጸጥታ ዝም ብለን አብረን ዝም እንበል።

መቼስ አይሆንም ካልሽ ቅሪ

ግዴለም አትገደሪ

ልበናሽ በመተረልሽ ባሳደረብሽ እደሪ

ተስፋ መቀነን ነው መቼም

የሰው ልብ አይችለው የለም።

ብቻ ዳግመኛ ሞት ሳንሞት፣ አዲስ ቀን

ሳይጨልምብን

ድፍን ደመና ሳይቋጥር፣ ክረምት ውርጅት

ሳይወርድብን

ኮከባችንን ሳንጠራ፣ ሳንቆጥርባት ሳትቆጥርብን

ሞራችንን ሳናስነብብ፣ ሳናሳያት ሳታይብን

ጨረቃን መስክሪ ሳንል፣ ሳናውቅባት ሳታውቅብን

አዋሽ ማዶ ቆቃ በረን፣ እባክሽ ጀምበር

ትጥለቅብን።

ውኃ እንደ ዱታ ሲተምም፣ በድን ሸለቆ ሲናገር

በሰማይ ፈረስ ተጭኖ፣ ከአጽናፍ አጽናፍ

ሲንደረደር

ሲያጉተምትም ሲያስገመግም፣ ባይነ ህሊና

ለመመስከር
ሳንጨነቅ ሳንገደር
ለማንም ምንም ሳናዋይ፣ ሳንናገር ሳንጋገር
ከዐይንሽ ከልብሽ ከልቤ አዋሽ ማዶ አብረን
እንብረር።
ከሰው ኳኳታ እንነጠል
ለአንድ አፍታ እንኳ እንገለል
በአፎይታ ጥላ እንጠለል
ዝም ብለን አብረን ዝም እንበል።

ከሎሬት ጺጋዬ ገ/መድህን